

Grażyna Leśniewska

Edukacja nieformalna – moda czy konieczność

Edukacja Humanistyczna nr 2 (35) , 113-122

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Grażyna Leśniewska
Uniwersytet Szczeciński

EDUKACJA NIEFORMALNA – MODA CZY KONIECZNOŚĆ

Wprowadzenie

Żyjemy w czasach ustawicznych zmian, które dokonują się w przestrzeni społecznej człowieka. W dynamicznie rozwijającym się świecie wychowywanie dziecka staje się coraz większym wyzwaniem. Pojawiają się nowe metody w dziedzinie edukacji oraz coraz ciekawsze propozycje dotyczące spędzania wolnego czasu – pełne nowoczesnych rozwiązań, ale i niebezpieczeństw. Edukacja stanęła przed nowym wyzwaniem: wprowadzenia dzieci w świat szybko dokonujących się zmian, multimediów i Internetu. Kierunki tych zmian są wyznaczone przez koncepcje edukacyjne lub w naturalny sposób wynikają z przekształceń warunków społecznych i technicznych towarzyszących edukacji. Dają się zauważyć zmiany wprowadzone do metod i treści nauczania. Coraz większe znaczenie ma własna praca uczniów, od których oczekuje się twórczej, samodzielnej działalności w rozwiązywaniu problemów. Kończy się era gromadzenia nieprzydatnej wiedzy; oczekuje się umiejętności korzystania z dostępnych środków informacji i skutecznego rozwiązywania problemów. Dlatego też dostępne powinny być inne źródła rozwoju osobistego. Jednym z nich może być edukacja nieformalna. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, pięć lat temu w Wyższej Szkole Humanistycznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej stworzono Dziecięcy Uniwersytet Humanistyczny. Artykuł ma na celu przedstawienie działalności Dziecięcego Uniwersytetu Humanistycznego, jej celowości i zapotrzebowania na specjalności proponowane małym studentom. Zaprezentowane zostaną wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród rodziców dzieci uczęszczających na Dziecięcy Uniwersytet Humanistyczny, dotyczące motywów wyboru poszczególnych specjalności. Prześledzone zostanie również kształtowanie się oferty Dziecięcego Uniwersytetu Humanistycznego pod wpływem wyboru specjalności przez dzieci.

1. Co nowego w edukacji?

Współczesny świat wymaga od dzieci nowego zestawu umiejętności, dzięki którym będą mogli w pełni korzystać z praw i możliwości rozwijającego się społeczeństwa wiedzy. Co zrobić, aby faktycznie wyposażyć dzieci w wiedzę, umiejętności (na przykład uczenia się, komunikowania się, zarządzania procesami), które będą im potrzebne w świecie, jaki dziś jeszcze nie istnieje? Aby przygotować je do wykonywania zawodów, których jeszcze nie ma? Jak sprawić, aby system edukacji kształcił uczniów sprawnie i kreatywnie poruszających się w przestrzeni międzynarodowej? Jakich umiejętności będą potrzebować uczniowie, aby odnosić sukcesy w złożonej, globalnej rzeczywistości? Odpowiedzi na te pytania są kluczowe dla uczniów XXI wieku i dlatego warto zastanawiać się, jak może albo jak powinna zmieniać się edukacja i jakie stoją przed nami wyzwania. Amerykańskie organizacje – Partnerstwo na rzecz Umiejętności XXI Wieku i Narodowa Rada ds. Studiów Społecznych – przygotowały mapę kompetencji społecznych na miarę wyzwań XXI wieku. Mapa zawiera katalog umiejętności społecznych, które uznano za niezbędne do pełnego funkcjonowania w społeczeństwach XXI wieku. Ujęto w niej następujące obszary kompetencji:

- kreatywność i innowacyjność;
- krytyczne myślenie i rozwiązywanie problemów;
- komunikowanie;
- współpraca w ramach grupy społeczności;
- sprawność posługiwania się narzędziami technologii informacyjno-komunikacyjnej;
- elastyczność i adaptacyjność (umiejętność dostosowywania się do zmieniających się warunków);
- inicjatywa i samodecydowanie o swoim życiu;
- umiejętność funkcjonowania w zróżnicowanym i wielokulturowym środowisku;
- produktywność;
- umiejętności lidarskie i odpowiedzialność¹.

Dzisiejszy uczeń powinien być aktywnym i odpowiedzialnym uczestnikiem procesu uczenia się, a nie tylko słuchaczem. Jeśli ma posiadać wiedzę niekonwencjonalną, musi sam jej poszukiwać. Pomocna w osiągnięciu tego celu jest zindywidualizowana oferta edukacyjna. Jedną z takich metod indywidualnej pracy jest tutoring.

Tutoring swoimi korzeniami sięga aż starożytności, bowiem już w tych czasach egipcjacy królowie mieli w swoim otoczeniu osoby, które dziś nazwalibyśmy tutorami. Metoda ta w pełni rozwinęła się jednak dopiero kilkanaście wieków później w Anglii, na dwóch najstarszych w tym kraju uniwersytetach: Oxfordzie i Cambridge. Współcześnie tutoring staje się, obok mentoringu i coachingu, coraz powszechniej praktykowaną metodą na-

¹ Mapa umiejętności XXI wieku. *Nauki społeczne*, www.edunews.pl/images/pdf/umiejtnoscixxi_pl.pdf [maj 2015].

uczania, w której szczególnie nacisk położony jest na wzmacnianie wszechstronnego rozwoju i poczucia odpowiedzialności za siebie².

Istotą tutoringingu jest wykorzystanie potencjału intelektualnego drzemiącego w człowieku. Inaczej mówiąc, tutoring jako metoda edukacyjna ma na celu zrozumienie siebie lub, mówiąc bardziej poetycko, przekształcenie „wiedzy ukrytej” w „wiedzę jawną” o sobie, o swoich możliwościach, mocnych stronach, marzeniach.

Tutoring³ to niezwykle metoda dydaktyczna, szczególnie skuteczna, jeśli chodzi o rozwijanie potencjału uczniów i studentów oraz motywowanie ich do samodzielnej pracy. Polega ona na regularnych spotkaniach z uczniem/studentem (tutorialach), w ramach których podopieczni przygotowują zadania edukacyjne, które są następnie omawiane z tutorem. Ta forma pracy niesie satysfakcję zarówno podopiecznym, jak i korzystającemu z niej nauczycielowi. Tutor (z łaciny – opiekun) to ktoś, kto potrafi pokierować rozwojem ucznia lub studenta, trafnie rozpoznać potencjał człowieka, z którym pracuje, wspólnie wyznaczyć ścieżkę rozwoju naukowego, osobistego i społecznego, uważnie podchodzić do wyników jego prac, zmotywować do długotrwałej współpracy i znajdować w niej obopólną radość. Tutor daje to, czego zwykle nie mogą zapewnić masowe systemy edukacji: uważność na konkretnego podopiecznego i możliwość dostosowania ścieżki edukacyjnej do jego specyficznej sytuacji. Dobry tutor powinien przejawiać głębokie zainteresowanie sprawami ucznia oraz cechować się otwartością w postrzeganiu podopiecznego. Powinien być przekonany o potencjale drzemiącym w każdym człowieku. W centrum uwagi dobrego tutora znajdują się pozytywne strony osoby, z którą pracuje. Tutor powinien po prostu wierzyć w możliwości podopiecznego. Bardzo ważna jest zdolność „dawania siebie”, a więc chęć niesienia pomocy konkretnemu człowiekowi, zwłaszcza w celu maksymalnego rozwinięcia jego możliwości i potencjału. Dobrego tutora powinna cechować również umiejętność budowania relacji z podopiecznym oraz zdolność podążania za nim i towarzyszenia mu we wzlotach i upadkach, w sukcesach i porażkach. Tutor powinien okazywać swoim uczniom troskę, ciepło, być autentyczny, szczerze wyrażać swoje uczucia i myśli. Bardzo ważne są: wrażliwość, otwartość, empatia, entuzjazm oraz odpowiedzialność. Tutora powinna charakteryzować także spontaniczność, naturalność, wiara we własne siły oraz w swojego podopiecznego⁴.

Tutoring to coś więcej niż przekazanie i weryfikacja wiedzy. Tutor potrafi pójść krok dalej: uczyć samodzielnego myślenia, budowania opinii opartych na wiedzy i publicznej ich obrony. Tutoriale (indywidualne spotkania tutora z podopiecznym) są często wydarzeniami, w których realizuje się prawdziwa edukacja. To czas smakowania zdobytej wie-

² A. Brzezińska., L. Rycielska, *Tutoring jako czynnik rozwoju ucznia i nauczyciela*, [w:] *Tutoring w szkole: między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej*, red. M. Budzyński, P. Czekierda, J. Traczyński, Z. Zalewski, A. Zembruska, Wrocław 2009, s. 20–25.

³ A. Witkowska-Tomaszewska, *Tutoring jako metoda zarządzania talentami*, Warszawa 2011, s. 16–18.

⁴ P. Czekierda, *Co możemy zyskać w perspektywie społecznej, wprowadzając tutoring do szkoły?*, [w:] *Tutoring w szkole: między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej*, red. M. Budzyński, P. Czekierda, J. Traczyński, Z. Zalewski, A. Zembruska, Wrocław 2009, s. 17–18.

dzy, niespiesznych poszukiwań, snucia refleksji, odnajdywania połączeń między ideami i faktami, szukania praktycznych zastosowań naukowych odkryć.

Reasumując, tutoring stanowi metodę:

- zindywidualizowanego nauczania;
- opierającą się na relacji partnerstwa i zaufania;
- budującą proces odkrywania silnych stron podopiecznego (wzmacniania talentów wiedzy i umiejętności)⁵.

Arystoteles z najlepszymi ze swoich uczniów odbywał długie spacery. W trakcie tych spotkań następowała wymiana myśli; dzięki bliskiemu kontaktowi z mistrzem uczeń był w stanie określić granice swojej niewiedzy, poznać własne możliwości.

Jackie Gerstein⁶, amerykańska edukatorka, od 2009 roku prowadzi popularny blog poświęcony szeroko rozumianej edukacji. Analizuje różne trendy i zjawiska, a na ich podstawie formułuje propozycje pod kątem przebudowy szkolnictwa i zmian w edukacji. Jak pisze, wierzy w edukację taką, jaką powinna być – opartą na pasji.

Wszystkie raporty i badania wskazują nie najlepszą kondycję polskich szkół. Niewiele z nich nadąża za rozwojem edukacji na świecie. Przyczyny są bardzo złożone, ale nie są one tematem tego artykułu. Konkluzja wynika sama – Rozwój kompetencji potrzebnych do funkcjonowania w XXI wieku przeniesiony zostaje na obszar pozaszkolny. Stąd szybki rozwój propozycji zajęć dodatkowych dla dzieci.

2. Edukacja nieformalna - moda czy konieczność

Edukacja nieformalna to proces uczenia się, który jest efektem wykonywania codziennych czynności związanych z życiem zawodowym, rodzinnym czy wypoczynkiem. Nie ma struktury (jeśli chodzi o cele nauczania, czas trwania nauki i wsparcie), a jego celem nie jest uzyskanie świadectwa. Edukacja nieformalna może wynikać z chęci nauczenia się czegoś, lecz na ogół jest mimowolna (incydentalna, przypadkowa).

Jest to jakakolwiek działalność edukacyjna pozostająca poza oficjalnym systemem – czy to prowadzona osobno, czy jako element jakiegoś większego przedsięwzięcia – która ma służyć konkretnym odbiorcom i realizować konkretne cele. To proces, który tak naprawdę trwa całe życie: każda jednostka zdobywa wiedzę, umiejętności i wartości na podstawie codziennych doświadczeń oraz edukacyjnego wpływu swojego otoczenia – od rodziny i sąsiadów, poprzez zakupy, wizyty w bibliotece czy kontakt z mediami.

Cechy społeczne kształtowane poprzez edukację nieformalną to:

- odpowiedzialność społeczna i osobista;
- zdolność podejmowania inicjatyw w ramach grupy;

⁵ Tutoring bezpośrednio realizuje zalecenia Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej odnośnie potrzeby podnoszenia jakości dydaktyki.

⁶ Polak M., *Stare i nowe trendy w edukacji*, www.edunews.pl/system-edukacji/przyszlosc-edukacji/2510-stare-i-nowe-trendy-w-edukacji [sierpień 2015].

- umiejętność efektywnego porozumiewania się w grupie;
- gotowość do uczciwego zachowania się oraz poszanowania zasad obowiązujących w grupie;
- dyscyplina i szacunek dla cudzych wartości i poglądów,
- umiejętność podejmowania decyzji w sprawach zarówno mniej, jak i bardziej ważnych;
- potrzeba kształcenia ustawicznego, wzbogacania wiedzy i umiejętności⁷.

Współczesny system edukacyjny nie kończy się na szkole formalnej. Dzieci i młodzież, a także dorośli człowiek, w coraz szerszym zakresie uczą się i wychowują pod wpływem oddziaływań szeroko rozumianego środowiska nieszkolnego – czyli poza ramami edukacji intencjonalnej organizowanej przez nauczycieli profesjonalnych. W tej nieszkolnej przestrzeni życia ludzkiego tkwi wielki potencjał edukacyjny, który w znacznym stopniu kształtuje postawy i poglądy jednostki i grup społecznych, tworzy ich doświadczenia i świadomość, wpływa na orientację życiową i wybór wartości.

Szkoła stanowi tylko jedną z części składowych edukacji globalnej, a wskutek tego, że w pozaszkolnym uczestnictwie społecznym dokonuje się również proces edukacyjny, można mówić o kształceniu i wychowaniu nieszkolnym (równoległym) jako ważnym ogniwie edukacji nieformalnej, która odbywa się poza szkołą, wybiega poza program szkolny i staje się bardziej czuła na zmiany zachodzące w świecie.

Ponadto z wielką mocą kształtują człowieka wszelkie zdarzenia, których on doświadcza, zadania, jakie stawia sam sobie lub jakie stawiają mu inne osoby i instytucje, działalność, jaką podejmuje i ludzie, z którymi się styka, nawet przelotnie, lub z którymi współdziała. Zachowanie człowieka jest zależne od rzeczywistości, w której uczestniczy.

Edukacja nieszkolna to wielki i bardzo różnorodny obszar instytucji, stowarzyszeń, bodźców i impulsów informacyjnych oraz sytuacji edukacyjnych ogarniających dzieci, młodzież, a także dorosłych, w środowisku pozaszkolnym. Oczywiście nie dotyczy to tylko środków medialnych, lecz wszelkiego rodzaju uczenia się okazjonalnego, incydentalnego, poprzez uczestnictwo w zabawie, w kontaktach z rówieśnikami, w spędzaniu czasu wolnego.

Edukacja nieszkolna, nieformalna, oprócz walorów wychowawczo-pozytywnych pociąga za sobą wiele trudności, ponieważ wpływające i oddziałujące na człowieka bodźce nie tworzą systemu w pełni zorganizowanego, lecz stanowią całość niejednorodną i złożoną z licznych elementów, nie zawsze spójnych. Poszczególne bodźce i impulsy wywołują niejednakowe reakcje u jednostki lub grupy społecznej. Ponadto obieg informacji, obieg bodźców z otoczenia środowiskowego jest tak bogaty i tak zróżnicowany w formie i treści, że wprowadza odbiorców w stan zakłopotania umysłowego i moralnego.

Zagrożeń tych można dopatrywać się w następujących zjawiskach współczesnego świata⁸:

⁷ Trempała E., *Czym jest nieformalna edukacja*, [w:] *Edukacja w dialogu i reformie*, red. A. Karpińska, s. 11–12.

⁸ E. Trempała, *Szkoła a edukacja równoległa (nieszkolna)*, Bydgoszcz 2000, s. 79–81.

- przewartościowaniu ulega wiele sfer życia społecznego i ekonomicznego, pojawia się dezorganizacja jednostkowych i zbiorowych sił społecznych w środowisku lokalnym, co w konsekwencji rodzi między innymi brak poczucia bezpieczeństwa;
- upadają tradycyjne autorytety społeczne, na przykład rodziny, szkoły (nauczycieli), kościoła, polityków (i inne), a w ich miejsce nie pojawiają się inne konstruktywne propozycje wychowawcze. Ponadto znaczna część młodzieży nie lubi szkoły, a także nawet domu rodzinnego, który może jest zamożny, lecz w swym wnętrzu pusty i w zasadzie stanowi noclegownię dla licznej grupy rodziców. W wyniku tego wspomniane obszary życia są zagrożone w swoich funkcjach, w swojej strukturze oraz w swoich mechanizmach wewnętrznej organizacji;
- pojawiają się obszary biedy, ubóstwa i nędzy oraz bezdomności, szczególnie wśród bezrobotnych, w rodzinach wielodzietnych i zrekonstruowanych oraz wśród matek samotnie wychowujących dzieci, co w konsekwencji rodzi lęk istnienia, agresję i osamotnienie;
- występuje ogromne rozwarstwienie populacji dzieci i młodzieży. Nieliczną warstwę stanowią jednostki pochodzące z rodzin bardzo zamożnych i żyjące w warunkach luksusowych; nie wszystkie jednak są wychowywane prawidłowo, chociażby dlatego, że rodzice są stale zajęci i zbyt często nieobecni w domu. Znaczna grupa dzieci i młodzieży żyje w biedzie czy nawet w nędzy, jest głodna, źle ubrana i przeżywa kompleksy w kontaktach interpersonalnych. Najlicniejszą grupę stanowi jednak młodzież żyjąca w warunkach zabezpieczających podstawowe potrzeby; jednak i ona jest skazana na wiele wyrzeczeń materialnych czy kulturowych, pojawia się bowiem niebezpieczeństwo utraty pracy zarobkowej rodziców i niskie uposażenie. Ta sytuacja wywołuje nerwowe napięcia (dzieci często powtarzały: „Koledzy wszystko mają, a ja tego nie mam”). Ponadto uczniowie w szkole dzielą się na różne grupy czy enklawy, najczęściej według kryterium zamożności czy stanowisk pracy ich rodziców, według ubioru, posiadanych dóbr materialnych, uczestniczenia w imprezach sportowych czy kulturalnych. Ten stan rzeczy ma wpływ na utratę poczucia własnej wartości, izolację społeczną, poczucie samotności i zagubienia;
- pojawiają się obojętne reakcje indywidualnych i instytucjonalnych sił społecznych wobec problemów sieroctwa i samotności, ubóstwa i biedy czy bezdomności, co rodzi wśród młodzieży brak rozumienia tych zachowań;
- młodzieży przypadło żyć w społeczeństwie informatycznym, w którym rozwój technologii tworzy środowisko kulturalne i edukacyjne umożliwiające niekontrolowany dostęp do źródeł wiadomości i wiedzy. Te technologie informatyczne zwiokrotniły możliwości poszukiwania informacji, a sprzęt interaktywny i multimedia udostępniają człowiekowi bogate informacje. Telewizja, radio, zapis audio i wideo, transmisja sygnałów elektronicznych drogą radiową, kablową

lub satelitarną oraz Internet osiągnęły wymiar, który jest nie tylko technologiczny, lecz przede wszystkim gospodarczy i społeczny. To właśnie środki medialne otwierają przed edukacją drogę do uczącego się społeczeństwa. Coraz więcej tych środków medialnych przenika do domów, do naszego życia, i jest używane przez coraz większą liczbę osób.

3. Dziecięcy Uniwersytet Humanistyczny

„Żadne państwo nie może pozwolić na marnowanie talentów, na stratę ludzkiego bogactwa, żadne państwo nie jest tak bogate, aby marnować talenty swoich obywateli” – takie słowa zawiera Raport Komitetu Kultury i Edukacji Komisji Europejskiej o edukacji dzieci⁹. Aby wyjść tym słowom naprzeciw, w roku akademickim 2010/2011 pojawił się pomysł stworzenia Dziecięcego Uniwersytetu Humanistycznego przy Wyższej Szkole Humanistycznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie. Głównym celem DUH-a jest rozbudzenie w dzieciach ciekawości do poznawania świata, poszukiwania odpowiedzi oraz zadawania pytań i wyrażania własnych opinii. Studentami są dzieci w wieku od 6 do 15 roku życia. Wykłady i ćwiczenia w formie warsztatów prowadzone są przez pracowników naukowo-dydaktycznych szczecińskich uczelni, dziennikarzy i terapeutów, osobno dla różnych grup wiekowych: od 6 do 7 lat, od 8 do 9 lat i od 10 do 14 lat. Na DUH-u funkcjonowały na początku specjalności: „Rozwój osobisty”, „Edukacja artystyczna”, „Dziennikarstwo”. Po roku wprowadzono jeszcze specjalność „Edukacja turystyczna”. W roku akademickim 2012/2013 autorka artykułu opracowała autorski projekt zajęć „Kreatywny Komputer”, podczas którego dzieci w ciekawy sposób miały zgłębiać programy i gry edukacyjne wpływające na procesy poznawcze. W roku akademickim 2014/2015 zaproponowano nowe specjalności: „Eko-przyjaciel”, „Czarodziej muzyki” i „Planeta gier”. Oferta edukacyjna ewoluuje i dostosowuje się do potrzeb rynku edukacyjnego oraz potrzeb małych odbiorców. Do Dziecięcego Uniwersytetu Humanistycznego w ciągu pięciu lat jego istnienia zapisało się i uczęszczało blisko czterysta dzieci. Wiele z nich co roku wybiera naukę na kolejnych specjalnościach lub kontynuuje dany projekt przez kilka lat.

Każdy młody student otrzymuje indeks, w którym wykładowcy wpisują zaliczenia. Równoległe z zajęciami dla dzieci i młodzieży prowadzone są warsztaty dla rodziców z zakresu umiejętności wychowawczych (Akademia Dobrego Rodzica). Celem było stworzenie dzieciom i ich rodzicom możliwości uczestniczenia w pasjonujących zajęciach edukacyjnych, które pobudzą małych studentów do tworzenia, poznawania otaczającego świata i doświadczania.

W przeprowadzonych w 2015 roku wśród wszystkich rodziców dzieci uczęszczających na DUH-a (75 osób) badaniach ankietowych dotyczących motywów wyboru zajęć dominowały odpowiedzi: że to atrakcyjna forma zajęć dla ich dzieci (82% ankietowanych),

⁹ Zob. np. T. Grażewicz-Józwiak, *Dzieci zdolne*, https://issuu.com/sp114/docs/dzieci_zdolne_-_t._grazewicz-jozwick [10.04.2017].

zajęcia prowadzone są w sposób profesjonalny, dostosowany do małego odbiorcy (80%), dzieci mogą co roku wybierać nowe specjalności (67%), dzieci w przyjaznej atmosferze zdobywają wiedzę na uczelni wyższej (57%), jest możliwość zajęć równoległych dla rodziców (55%), oferta edukacyjna jest bogata (47%). Jak wynika z przeprowadzonych badań, istotna jest atrakcyjność tych zajęć, wzbogacana co roku oferta edukacyjna dla stałych i nowych odbiorców oraz możliwość zajęć dla rodziców. Wiele dzieci, bo ponad 60%, jest na DUH-u od pięciu lat. Na przykładzie Dziecięcego Uniwersytetu Humanistycznego można zauważyć, jak istotna jest edukacja nieformalna i jakie jest zapotrzebowanie na zajęcia poza szkolne.

Mali studenci w przyjaznej i ciepłej atmosferze uczelni zdobywają nie tylko wiedzę z zakresu danej specjalności, lecz przede wszystkim uczą odnajdywać się w środowisku akademickim. To wszystko sprawia, że potem łatwiej im będzie zaadaptować się w nowych szkołach, a w przyszłości – na uczelni wyższej.

Od czterech lat prowadzone są też projekty zewnętrzne DUH-a w Szkole Podstawowej nr 51 w Szczecinie. Wraz z nauczycielami dzieci pracowały już przy wielu projektach, a jak wiadomo, metoda projektu to jedna z najbardziej twórczych metod w edukacji. Widoczny już jest efekt tej pracy. Dzieci z klasy czwartej, które przez dwa lata brały udział w tych zajęciach, obecnie prowadzą samodzielnie projekty z młodszymi kolegami z klasy pierwszej. To duże osiągnięcie, ale i wielkie zaangażowanie nauczyciela, który obecnie przejął opiekę tutorską nad czwartoklasistami.

Kształcenie zorientowane projektowo to metoda szkoleniowa, w której uczniowie otrzymują do rozwiązania zadania lub problemy oparte na faktach lub mają wyznaczony konkretny cel do osiągnięcia. Aby efektywnie angażować się w prowadzenie projektu, uczniowie muszą wykorzystywać informacje, umiejętności i doświadczenia, odkrywać nowe obszary oraz przedmioty – i w ten właśnie sposób zdobywają wiedzę. Każdy członek grupy projektowej ponosi odpowiedzialność nie tylko za własny wkład, lecz również za rezultat pracy całej grupy.

Metoda projektowa opiera się na założeniach nauki w grupie (ang. *collaborative learning*). Różnice pomiędzy tymi dwoma trendami edukacyjnymi polegają na strukturze pracy oraz jasno zdefiniowanych zadaniach grupy uczniów zaangażowanych w projekt. W przypadku nauki zespołowej grupa robocza powinna być mała, aby każdemu z jej członków zapewnić bezpieczne i przyjazne środowisko kształcenia. Jeżeli natomiast wykorzystujemy metodę projektów, nie stanowi to warunku koniecznego. Metoda projektowa (znana już na początku XX wieku) odgrywa istotną rolę w zdobywaniu wiedzy oraz umiejętności poprzez stymulowanie motywacji uczniów do pracy twórczej¹⁰.

W przyszłości warto zaproponować zajęcia, dzięki którym dzieci zdobędą wiedzę i umiejętności, rozbudzą swoje zainteresowania naukowe i twórcze. Mogą to być warsztaty z eksperymentów, warsztaty fotograficzne, warsztaty teatralne z tworzeniem rekwizytów, których końcowym efektem byłoby wystawienie danej sztuki, warsztaty twórczego myślenia, spacery odkrywców, akademia dobrych manier czy tworzenie i wykonanie projektu,

¹⁰ *Księga trendów w edukacji 2013/2014*, Young Digital Planet, www.ydp.pl [sierpień 2015].

w ramach którego dzieci musiałyby coś zbadać, opisać i przedstawić efekt końcowy. Dzieci przez twórczą zabawę uczą się najszybciej i najchętniej. Kierunkiem działań DUH-a może być też szersza współpraca ze szkołami, w których pewne projekty czy warsztaty też mogą być śmiało realizowane.

Szkoła dla młodych ludzi zawsze była czymś niełatwym, wymagającym, zmuszającym do pracy. Założeniem jest, aby zajęcia na DUH-u nie kojarzyły się z przemusem, lecz były twórczą inspiracją, rozwijały i pobudzały do rozwoju.

Zakończenie

Nie jest uzasadnione traktowanie szkoły jako jedynego i najważniejszego miejsca, w którym dzieci i młodzież zdobywają podstawową wiedzę. Od ponad dekady trwa *boom* na edukację nieformalną. Dowodem nań są niezliczone projekty i zajęcia edukacyjne, w tym także zajęcia Dziecięcego Uniwersytetu Humanistycznego, które w sposób twórczy rozwijają pasje i zainteresowania uczniów. Edukacja jest ważną inwestycją społeczną, gospodarczą i polityczną. Wykształcenie i kompetencje stają się najważniejszymi wartościami współczesnej cywilizacji informacyjnej oraz społeczeństw opartych na wiedzy.

Kiedy byliśmy dziećmi, inspirowały nas marzenia i uczucia. Dziś tworzymy nowe ścieżki edukacyjne, biorąc pod uwagę zmiany, jakie zachodzą we wszystkich obszarach naszego życia. Obserwujemy rozwój cywilizacyjny i zadajemy sobie pytanie: „Jak wpłynie on na proces zdobywania wiedzy?”. W rzeczywistości bowiem pytanie o trendy w edukacji jest pytaniem o jej przyszłość. Czy edukacja nieformalna stała się specyficzna modą? Chyba nie. To niekiedy jedyna możliwość nauczania dzieci innych umiejętności i kompetencji, tak bardzo potrzebnych w dorosłym życiu. Możliwe, że część dzieci urodziła się bez skrzydeł. Najważniejsze, aby edukacja nie przeszkadzała tym skrzydłom wyrastać. Jako ludzie mamy wszystkie zasoby, aby być szczęśliwymi – wystarczy je dostrzec i z nich korzystać.

Bibliografia

- Brzezińska A., Rycielska L., *Tutoring jako czynnik rozwoju ucznia i nauczyciela*, [w:] *Tutoring w szkole: między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej*, red. M. Budzyński, P. Czekierda, J. Traczyński, Z. Zalewski, A. Zembrzuska, Wrocław 2009.
- Czekierda P., *Co możemy zyskać w perspektywie społecznej, wprowadzając tutoring do szkoły?*, [w:] *Tutoring w szkole: między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej*, red. M. Budzyński, P. Czekierda, J. Traczyński, Z. Zalewski, A. Zembrzuska, Wrocław 2009.
- Grażewicz-Józwiak T., *Dzieci zdolne*, https://issuu.com/sp114/docs/dzieci_zdolne_-_t._grazewicz_jozwiak [10.04.2017].
- Polak M., *Stare i nowe trendy w edukacji*, www.edunews.pl/system-edukacji/przyszlosc-edukacji/2510-stare-i-nowe-trendy-w-edukacji [sierpień 2015].

- Mapa umiejętności XXI wieku. Nauki społeczne*,
www.edunews.pl/images/pdf/umiejtnoscixxi_pl.pdf [maj 2015].
- Księga trendów w edukacji 2013/2014*, Young Digital Planet, www.ydp.pl [sierpień 2015].
- Trempała E., *Czym jest nieformalna edukacja*, [w:] *Edukacja w dialogu i reformie*,
red. A. Karpińska, Białystok 2002.
- Trempała E., *Szkoła a edukacja równoległa (nieszkolna)*, Bydgoszcz 2000.
- Witkowska-Tomaszewska A., *Tutoring jako metoda zarządzania talentami*,
Warszawa 2011.

Grażyna Leśniewska

Edukacja nieformalna – moda czy konieczność

Formalny system edukacji ma na celu dostarczenie młodym ludziom podstawowej wiedzy, którą mogą wykorzystać w życiu zawodowym i społecznym. Niestety często z różnych powodów system ten nie zaspokaja wszystkich potrzeb edukacyjnych. Dlatego też dostępne powinny być inne źródła rozwoju osobistego. Jednym z nich może być edukacja nieformalna. Wychodząc tym potrzebom naprzeciw, pięć lat temu Wyższa Szkoła Humanistyczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie stworzyła Dziecięcy Uniwersytet Humanistyczny. Artykuł ma na celu przedstawienie działalności Dziecięcego Uniwersytetu Humanistycznego, jej celowości oraz zapotrzebowania na specjalności proponowane małym studentom. Zaprezentowane zostaną wyniki badań ankietowych, które przeprowadzono wśród rodziców dzieci uczęszczających na Dziecięcy Uniwersytet Humanistyczny i które dotyczą motywów wyboru poszczególnych specjalności. Prześledzone zostanie również kształtowanie się oferty Dziecięcego Uniwersytetu Humanistycznego.

Słowa kluczowe: edukacja nieformalna, szkoła.

Non-formal education – fashion or necessity

The formal education system is aimed at providing young people with the basic knowledge that they can use in professional and social life. Unfortunately, often the system for various reasons do not meet all educational needs. Therefore, should be available other sources of personal development. One of them may be non-formal education. To meet these needs facing The School of Higher Education in Humanities of the Association For Adult Education created five years created Children's University for the Humanities. Article aims to present the activities of the Children's University for the Humanities, its purpose and need for the proposed small specialty students. There will be also presented the results of the survey conducted among parents of children attending the Children's University for the Humanities, regarding the recitals to select individual specialties. It will also traced the development of the deal of Children's University for the Humanities.

Keywords: non-formal education, school.

Translated by Grażyna Leśniewska